

Gacsai János Szabolcs ezredes:

A REGULÁRIS MANŐVERERŐK 20. SZÁZADI ALKALMAZÁSA (2.)

DOI: 10.35926/HSZ.2026.2.6

ÖSSZEFOGLALÓ: A modern geopolitikai környezetben és a hagyományos fegyveres konfliktus ismételt megjelenésének hatására a NATO-országok megkezdték hagyományos manőver-képességeik visszaépítését. Ezen régi-új képességek ismételt kialakítása megköveteli a manővererők fogalmának, rendeltetésének, valamint 20. századi alkalmazási elveinek megismerését. A tanulmány célja, hogy ezen történelmi folyamat bemutatásán keresztül rávilágítson a manővererők kialakulásának és fejlődésének szakmai hátterére, és irányt mutasson a Magyar Honvédség manővererőinek felkészítéséhez és alkalmazási elveinek kialakításához.

KULCSSZAVAK: manőver, manővererők, német villámháború, szovjet mélyhadművelet

A SZERZŐRŐL:

Gacsai János Szabolcs ezredes, irodavezető (MH Katonai Összekötő Iroda, Németország), az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója (ORCID: 0009-0005-7081-6712; MTMT: 10101525)

„Szétzúzni, nem ütögetni!”¹
Heinz Guderian

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ IDŐSZAKA

A két világháború közötti német és szovjet katonai teóriák próbájára a második világháború biztosította a valódi feltételeket. A manőverező hadviselés elmélete eme két ága a hadviselés központjába a megsemmisítő „csapást” állította. A „csapás” módját és a hadműveletekben betöltött szerepét eltérően értelmezték. A német hadsereg a „csapás” alatt megszakítás nélküli folyamatos csapássorozatot értett. A szovjet hadvezetés az egymás után következő „csapásokat” követte hadműveleti eljárásaiban. A német hadviselést az ellenségnek a gyors és egyidejű megsemmisítése, a szovjetet pedig az egymás utáni, részenkénti megsemmisítésre való törekvés jellemezte.

A manőverek vonatkozásában a német stratégia abból indult ki, hogy a váratlanság hatására az ellenség nem lesz képes szervezett ellenállásra, ezért összefüggő arcvonallal alakul ki, és a hadművelet irányának megválasztásával, megváltoztatásával is meglepetést igyekezett okozni. A német hadászat a gyors manőverezés, a mielőbbi átkarolás, megkerülés híve volt. A szovjet hadászat az összefüggő arcvonallal mint ténnyel számolt, ezért a hadművelet kez-

¹ Resperger 2007, 36.

detén szigorúan ragaszkodott a frontálisan kibontakozó manőverhez, a frontális csapáshoz, a szárnyak elleni tevékenységhez csak a mély áttörés sikeres végrehajtása után folyamodott.

A hadviselés módja a csapatok csoportosításának elveit is alapvetően meghatározta. A német stratégia a kezdeti csapás fontosságát hangsúlyozta, ezért erőinek zömét tartalékok nélkül az első lépcsőben vetette ütközetbe. A szovjet „mély hadművelet” a mélység dimenzióját e vonatkozásban is érvényesítette. Egyrésről a légicsapások és a tűzértség tűzcsapásai révén a „csapást” az ellenség hadműveleti mélységébe terjesztette ki, másrészt a szárazföldi csapatcsoportosítások mélységbe történő kijutása érdekében harcászati, hadműveleti és hadászati tartalékokat hozott létre, azok egymás utáni ütközetbe vetésével, hogy az erőkivetést folyamatosan növelje. A szovjet hadászat ezáltal a csapást a „mélységből a mélységbe” elv alapján mérte.

A manőverező hadviselés e két ágán keresztül kívánom megvizsgálni, hogy melyek voltak azok a tényezők, amelyek a második világháborúban biztosították a manőverező sikeres alkalmazását.

A német példa

A német hadtudomány a következőkben fogalmazza meg a háború alapelveit hadműveleti és harcászati szinten:²

- *tempó*: nem egyenlő a sebességgel, a legjobban a „Boyd-ciklussal” jellemezhető, mely szerint manőverezz gyorsabban, mint az ellenség reagálni tud, és reagálj gyorsabban, mint az ellenség manőverezni tud;
- *főerőkifejtés iránya*, vagy másnéven a súlypont, döntő helyen és időben az ellenséggel szembeni erő- és eszközfölény megteremtése;
- *meglepés*;
- *összefegyvernemi harc*, vagyis a fegyvernemek és a szakcsapatok olyan célszerű csoportosítása, mely lehetőséget biztosít a saját erők erős oldalának kihasználására az ellenség gyenge oldala ellen;
- *rugalmasság*, mely lehetővé teszi a helyzetek gyors és hirtelen változására adott megfelelő reakciókat, ami elsősorban a kiképzésen keresztül, valamint a csapatok megfelelő csoportosításán keresztül érhető el;
- *decentralizált vezetés*, amit a német küldetésorientált vezetés ír le: „a manőverező harcban haszontalanok azok az egységek és parancsnokok, amelyek/akik csak a kiadott parancs végrehajtására képesek – vagy csak várnak a parancsra.”³

A manőverező harc alapelvei biztosítják a harc guderiani elveinek gyakorlati megvalósíthatóságát, vagyis az ellenség szabad szárnyainak kihasználása, vagy – ennek hiányában – a gyors áttörés által szabad szárnyak kialakítása, mely áttörés megvalósítható a csapatok megfelelő csoportosításával a főcsapás irányába, az ellenség meglepésével, a támadás rejtett előkészítésével. Ezután gyors kijutás az ellenség mélységébe az ellenség főerőinek részekre szabdalása, valamint részenkénti megsemmisítése céljából.⁴

² Creveld et al. 1994, 3–7.

³ Uo. 7.

⁴ Uo. 3.

A német páncélos hadviselés legfontosabb tesztje a Wehrmacht nyugat-európai hadjárata volt, melyben bebizonyosodott, hogy az állóháború problémájára adott katonai válaszok beváltották a hozzájuk fűzött reményeket.

A német sikert biztosító tényezők

A francia hadászati elképzelések idejétmúltak voltak: a harcokocsikat nem vonták össze olyan egységekbe, amelyekkel támadó hadműveleteket lehetett végrehajtani. Bár egyes fiatal tisztek, mint például De Gaulle, az 1930-as években megpróbálták rávenni a katonai felső vezetést, hogy hozzanak létre önálló, légierővel és gépesített gyalogsággal támogatott páncélos-magasabbegységeket, a vezérkar konzervativizmusa megakadályozta ennek kivitelezését. A francia főparancsnokok legnagyobb problémája az volt, hogyan állítsák meg a németeket, és tartsák meg a frontot. Ez határozta meg azt, ahogyan a harcokocsikat elosztották a frontvonalon, hogy a gyalogságot inkább védelmi harcra, semmint támadó hadműveletek végrehajtására képezték ki, hogy jelentős erőket kötöttek le a Maginot-vonal erődjeiben, és még az 1939-es lengyel hadjárat után sem fordítottak kellő figyelmet a nagy mozgékony-ságú német csapatokkal szemben eredményes harcmodor gyakorlására.

A hadművelet lefolyása

A hadjáratot két szakaszban hajtották végre. Az első szakaszban („Fall Gelb”) a német páncélosok átkeltek az Ardennek hegységen, és hátulról bekerítették a szövetséges főerőket, amelyek Franciaország északi részén és Belgiumban harcoltak. A harcok eredményeként a Brit Expedíciós Haderő a tengerpartra szorult vissza, melynek eredményeként a Dinamó hadművelet keretében több mint 300 ezer brit, francia és más nemzetiségű katonát kellett kimenteni Dunkerque-ből.

A hadjárat következő szakaszában, amely június 5-én kezdődött („Fall Rot”), a német csapatok áttörték a sebtében kiépített francia védelmi állásokat, megkerülték a fő francia védelmi állást, a Maginot-vonalat, és mélyen benyomultak Franciaország területére.

A támadás a Luftwaffe mélységi légitámadásával kezdődött, mely során kulcsfontosságú objektumokra mért csapást, ezzel már az első órákban kivívta a légi fölényt. A légicsapásokkal egy időben a németek légideszantcsapatokkal szintén fontos objektumokat vettek birtokba, s a meglepetés erejét kihasználva fontos átkelőhelyeket foglaltak el. A francia főparancsnokság figyelmét ezek a hadműveletek kötötték le, így a német páncélosadosztályok szinte ellenállás nélkül nyomultak előre a főcsapás irányába.

A páncéloscsapatok „gyors ütemben leküzdötték az Ardennek terepnehézségeit, három nap alatt 100–130 km mélységű teret nyertek. A Kleist-csoport május 13-án reggelre Sedannál 100 km arcvonalon elérte a Maas folyót. Az »A« HDSCS jobb szárnyán támadó páncéloshadtest (Hoth pc. hdt.) – Dinantól északra – szintén kijutott a Maashoz. Ennek elérése után a HDSCS parancsnoka úgy döntött, hogy nem ad lélegzetvételnyi szünetet a francia csapatoknak, nem várja meg a gyalogság beérkezését, hanem a folyóhoz kijutott páncéloskötőlekeivel azonnal megkezdí az átkelést, és folytatja a támadás kifejlesztését.”⁵

„Az Ardennekből előretörő harcokcsik *meglepték* az angol–francia hadvezetést, amely képtelen volt megfelelő ellenintézkedéseket tenni.”⁶ „Különösen kedvezőtlenül hatott, hogy a szövetségeseknek nem álltak rendelkezésére harcokcsi- vagy gépesített magasabbegységek,

⁵ Füzi 1986: i. m. 130.

⁶ Uo.

nem volt elég repülőgépük, és nem tudták megteremteni a folyamatos vezetés feltételeit sem.”⁷ „...a korszerű francia haderőnek elavult elvek alapján való alkalmazása volt a vereség legfőbb oka.”⁸

Következtetések

„Az erős kezdeti csapás, az áttörési szakaszokon létrehozott négy-ötszörös erőfölény biztosította a nem túl mély, gyenge páncéelhárítással rendelkező védelem gyors *áttörését*, így a páncélosok nagy ütemben törhettek előre, és bátran manőverezhettek a hadműveleti mélységben.”⁹ A németek nyugat-európai hadjárata bebizonyította, hogy a páncéloscsapatok fő fegyvernemként való alkalmazása és azzal az ellenség mélységébe végrehajtott csapás révén megvalósítható az ellenség gyors és határozott szétzúzása. Ez a hadjárat viszont azt is bebizonyította, hogy a harckocsik alkalmazása mint lövéstámogató fegyver alkalmatlan a gyorsan mozgó páncéloskötélékek elleni hatékony harcra. A védelmi harcok és hadműveletek sikeres megvívásához ugyanis nélkülözhetetlenek azok a páncélostartalékok, melyek képesek az ellenség támadó páncéloscsoportosításainak ellenlökésekkel és ellencsapásokkal való szétverésére és az eredeti helyzet visszaállítására.

Ez az időszak azt is igazolta, hogy a harckocsicsapatok csak akkor képesek eredményesen harcolni, ha tevékenységüket a fegyvernemek és a szakcsapatok folyamatosan támogatják. A harc teljesen összefegyvernemivé vált. A második világháború későbbi időszakában, amikor a védelem arcvonala összefüggővé és mélységében jól kiépítetté vált, a védelem áttörése a légierővel támogatott harckocsicsapatok részére teljesen ellehetetlenült.

A szovjet példa

A szovjet mélységi hadviselés elméletének gyakorlati megvalósításához a Vörös Hadseregnek sok véres csatát kellett megvívnia, mire elsajátította és begyakorolta a szükséges eljárásrendeket, és megszerezte a szükséges tapasztalatokat a német védelem áttöréséhez, valamint a siker kifejlesztéséhez mind harcászati, mind pedig hadműveleti szinten.

A szovjet hadtudomány a következőkben fogalmazza meg a háború alapelveit hadműveleti és harcászati szinten a siker kivívása érdekében:¹⁰

- *sebesség*: a manőverszabadság kivívása és a harci műveletek magas tempójának fenntartása;
- *erőkoncentráció* a fő erő kifejtés irányába, ezáltal a döntő helyen és időben az ellenséggel szembeni erő- és eszközfölény megteremtése;
- *meglepés*;
- *agresszivitás a harcban*: a támadó tevékenység szünet nélküli végrehajtásában, az áttörés végrehajtásakor és az üldözés során;
- *a harcérték megőrzése*: megvalósítható (a) az erők és eszközök megfelelő felkészítésével és a csapatok megfelelő csoportosításával, (b) a vezetés folyamatos fenntartásával, (c) valamint a kezdeményezőkétség fenntartásával;
- *realisztikus tervezés*: annak biztosítása, hogy bármely művelet célja és terve megfelelően a helyzet realitásainak, ne akarjon se többet, se kevesebbet;

⁷ Füzi 1986: i. m. 130.

⁸ Uo. 131.

⁹ Uo. 275–276.

¹⁰ Donelly 1982, 43.

- az együttműködés biztosítása: fegyvernemek, szakcsapatok és eszközeinek célok, irányok, feladatok szerint térben és időben összehangolt, egységes elgondoláson alapuló együttes tevékenysége a harc sikere érdekében;
- mélység: egyidejű csapások végrehajtása az ellenség teljes hadművelleti mélységében, beleértve az ellenség harci moráljának csökkentését is.

Ezen elvek sikeres alkalmazását az 1945-ben a szovjet Vörös Hadsereg Visztulától Oderáig megvívott manőverező hadműveletein keresztül kívánom bemutatni.

1945 januárjára a szovjet hadsereg viaszosította a német erőket Moszkvától a Visztuláig, több mint 1100 kilométer távolságra. A sikeres szovjet offenzívák csak 1944-ben „96 hadosztályt és 24 dandárt semmisítettek meg, valamint 219 hadosztályt és 22 dandárt tettek harcképtelenné”.¹¹

A háború befejezése érdekében a szovjet főparancsnokság – a Sztavka – egy sor front-méretű hadműveletet tervezett, hogy legyőzzék a német hadsereget, és elfoglalják Berlint. E hadműveletek célja az volt, hogy „a front áttörésével, az ellenséges csapatcsoporthoz tartozó részekre szabdalásával, valamint csapatai vezetési és utánpótlási rendszereinek zavarásával és azokra mért csapásokkal verje szét a német-fasiszta erőket”.¹² 1944 októberében a Sztavka tervezői úgy becsülték, hogy a célok „45 napnyi támadó tevékenységet igényelnek, 600–700 kilométeres mélységben, két egymást követő fázisban, hadművelleti szünetek beiktatása nélkül”.¹³ A Visztula–Odera stratégiai támadó művelet volt a szovjet fő erő kifejtés az 1945-ös hadászati műveletekben.

A szovjet sikert biztosító tényezők

A szovjetek a két front ütközetbe vetésével kívánták a támadó műveletet megvívni, amelyekben körülbelül 2,2 millió embert, 4500 harckocsit, 2500 rohamlöveget, több mint 13 ezer tábori tüzérségi eszközt, 2200 rakétavetőt és több mint 5000 repülőgépet vontak össze.¹⁴ Ez azt jelenti, hogy „a két front műveleteihez vonták össze az összes szovjet gyalogos alakulat közel egyharmadát és az összes szovjet páncélos közel felét (43 százalékát) a szovjet–német front vonatkozásában”.¹⁵

A német „A” hadseregcsoport rendezkedett be védelemre a támadó szovjet frontokkal szemben. A német hadseregcsoport feladata az volt, hogy „akadályozza meg a szovjet erők áttörését a Visztula védelmi vonalon, akadályozza meg a szovjet csapatok kijutását a mélységbe, és kedvező esetben az ellenség szárnyára mért csapásokkal állítsa vissza az eredeti helyzetet”.¹⁶ A német hadvezetés rendelkezésére állt körülbelül 450 ezer katona, 1150 harckocsi és 4100 darab tüzérségi eszköz.¹⁷

A Varsó–Berlin hadművelési irány védelmében a németek 35 hadosztállyal (köztük négy páncélos- és két páncélgmánatos), két harccsoporttal, 10 önálló ezreddel, több mint 50 önálló zászlóaljjal, valamint egy műszaki és hat utász dandárral rendelkeztek.¹⁸ Ezenkívül a

¹¹ Shtemenko 2016, 17.

¹² Uo. 25.

¹³ Uo. 23.

¹⁴ Duffy 199, 24–25.

¹⁵ Erickson 1983, 447.

¹⁶ Kem 2018, 102.

¹⁷ Lengyel et al. 1986, 512.

¹⁸ Kem 2018: i. m. 103.

Luftwaffe hatodik légiflottájának körülbelül 700 repülőgépe támogatta a német védőket, amelyek közül 300 Lengyelországban állomásozott.¹⁹

Hadműveleti szinten a német védelmi elgondolás „az első lépcsős erőkre támaszkodott, amelyek tervszerű hátravonásával biztosították volna a mélységben előkészített védelmi állások elfoglalását”.²⁰ 1944-től kezdődően a németek hét védelmi vonalat építettek ki a Visztula és az Odera között, hogy megerősítsék Németország védelmét. Ezek a vonalak elméletileg előkészítettek vagy részben előkészítettek voltak. 1944 őszén hasonló védelmi vonalak segítették Kelet-Poroszországban a német védőket a szovjet támadások elhárításában.²¹ Lengyelországban a vonalak közül sok rosszul volt megtervezve, elhelyezve és kiépítve.²² Bár a védelmi állások különböző kiépítettségűek és minőségűek voltak, mégis lehetőséget biztosítottak a német erőknek arra, hogy a védelmet ne közvetlen harcérintkezésben kelljen kiépíteni. Warthegau²³ birodalmi tartományban a BI védelmi vonal több mint 9300 géppuska- és 470 páncéltörő állást tartalmazott 100 kilométeres arcvonalon. A vonalat eredetileg 14 hadosztálynak kellett volna védenie, de végül kevesebb mint 30 sietősen összeállított zászlóalj foglalta el.²⁴

A Sztavka a két front által végrehajtott, egymást követő csapásokat tervezett, hogy a német védőket megtévessze a várható föccsapás irányával kapcsolatban. Konyev egy hatalmas, erőteljes támadást tervezett a Sandomierz hídfőből Breslau (Wrocław) irányába. Tartalék hadseregeit Krakkó és a sziléziai ipari régió felé, Katowice közelében vonta előre. Két nappal azután, hogy Konyev megindította támadását, Zsukov három támadást indított az általa megszállt hídfőkből kiindulva – a legerősebbet a Magnuszew hídfőjéből Poznań általános irányába, ezt követő támadása Puławy hídfőjétől indult Łódź általános irányba, míg a harmadikat, az 1. Lengyel Hadsereg által támogatott támadó műveletet Varsó bekerítésére és felszabadítására.²⁵

A hadművelet lefolyása

Január 12-én Konyev támadást indított a sandomierzi hídfőállásból egy 40 kilométeres áttörési sávon keresztül Breslau (Wrocław) hadműveleti irányba.²⁶ A német védelem harcászati mélységének gyors áttörése érdekében Konyev ütközetbe vetette összefegyvernemi hadseregeit (áttörő csoportosítás). Miután a védelmet áttörték, Konyev a harckocsihadseregeit (sikerkifejlesztő csoportosítás) is ütközetbe vetette, hogy a hídfőállásból való kitörést felgyorsítsa. A nap folyamán az 1. Ukrán Front áttörte a német védelem legerősebb szektorát, lehetővé téve a páncélos- és gépesített erők előrenyomulását, miközben a német állásokat megkerülve, azokat hátuk mögött hagyva, a követő lépcső alakulatai – elsősorban a lövészalakulatok – számolták föl. 36 órán belül Konyev erői „teljesen áttörték [...] a német védelmi vonal legerősebb szektorát”.²⁷

¹⁹ Kem 2018: i. m. 103.

²⁰ Uo.

²¹ Noble 2001, 463.

²² Uo. 460.

²³ Ez a terület a Harmadik Birodalom egyik tartománya (Gau) volt, központja – akkori nevén – Posen, a mai Poznań.

²⁴ Noble 2001: i. m. 465.

²⁵ Zhukov 1971, 560.

²⁶ Konev 1970, 45.

²⁷ Clark 2002, 413.

Január 13-án Zsukov erői támadásba lendültek a Magnuszew és Puławy hídfőkből kiindulva Łódź felé. Az első napon az 1. Belorusz Front közel 100 kilométert haladt előre. Zsukov úgy határozott, hogy harckocsihadseregeit tartalékban tartja „az offenzíva második vagy harmadik napjáig, amíg az ellenség védelmét teljesen át nem törik,” ezzel lehetővé tette az „áttörés gyors kifejlesztését a mélységbe”.²⁸ Konyev hadseregeivel együttműködve „napokon belül [a Vörös Hadsereg] körülvette és bekerítette a német hadművelleti tartalékokat”.²⁹ Január 17-re gyakorlatilag befejeződött a hadművelleti mélység áttörésének időszaka. A német harcászati és hadművelleti tartalékokat megsemmisítették. A Sztavka azt a parancsot adta a frontoknak, hogy jussanak ki az Odera folyó vonalára, a német közbenső védelmi állásokat pedig menethől küzdjék le!³⁰ Ennek értelmében „a manővererőknek azt a parancsot adták, hogy kerüljék meg az ellenség erős ellenállási körzeteit”, és a fő erőkiejtést helyezték arra, hogy „megakadályozzák az ellenséget a mögöttes védelmi állások elfoglalásában”.³¹ Zsukov erőinek ezután azt a feladatot adták, hogy foglalják el Poznańt – körülbelül 120 kilométerre nyugatra – a 4. Páncélos-hadsereg és a 9. Hadsereg közötti résen keresztül.

Január 19-re az „A” Hadseregcsoport és a Közép Hadseregcsoport elvesztette az összeköttetést egymással, aminek eredményeképpen egyre növekvő rés keletkezett a két hadsereg találkozásánál, melyen keresztül a szovjet erők szabadon manőverezhettek. A két front továbbra is „folytatta a mélységi csapásokat [...] [ami] megakadályozta a német csapatokat abban, hogy előre kiépített védelmi állásaik nagy részét megszállják”.³² Lengyelország-szerte a szovjet erők „kétszer olyan gyorsan haladtak előre, mint ahogyan azt előre tervezték”.³³ Január végére az 1. Belorusz Front parancsnoksága nem tudta követni alárendelt egységeinek támadását, „néha olyan állások elfoglalására adtak parancsot, melyeket már korábban elfoglaltak”.³⁴ Heinz Guderian tábornok, a német szárazföldi erők akkori vezérkari főnöke később megjegyezte, hogy „az orosz erők nyomása olyan szintet ért el, hogy az majdnem a katasztrófa szélére sodort minket”.³⁵

A szovjet offenzíva 1945. február 2-án ért véget. Három hét leforgása alatt a Vörös Hadsereg közel 600 kilométert haladt előre az Oderán kialakított hídfőállásokig, Berlintől 60 kilométerre.

„A hadműveletet csapataink nagyon gyors előrenyomulása jellemezte [...] nemcsak a harckocsik, hanem a gyalogság is széleskörűen manőverezett, a csapatok nem összefüggő arcvonalak mentén, hanem fontos irányokba csapásmérő csoportosításokkal bátran törtek előre.”³⁶ A hadművelet során a Vörös Hadsereg 35 német hadosztályt semmisített meg, további 25-öt megfutamított, behatolt német területre, és készen állt a háború befejezésére.³⁷

A szovjet csapatok Visztula és Odera közötti támadása a nagy támadó hadászati hadműveletek ragyogó példája volt, amely hadművelleti szünet tartása nélkül fejeződött be.

„Az ellenség védelmének áttörése után a támadás kimélyítésében a főszerepet az önálló harckocsi- és gépesített hadtestek játszották. Ezek gyorsan mozgó hatalmas páncélos ökölként törtek az ellenség védelmébe, és a repülőkkal együttműködve utat vágtak az összefegy-

²⁸ Roberts 2012, 216.

²⁹ Glantz 1995, 95.

³⁰ Kem 2018: i. m. 104.

³¹ Uo. 105.

³² Zhukov 1971: i. m. 579.

³³ Uo. 580.

³⁴ Beevor 2002, 44.

³⁵ Kurov 1975, 57.

³⁶ Konev 1970: i. m. 47–48.

³⁷ Kurov 1975: i. m. 56.

vernemi hadseregek számára. A harcokcsihadzseregek és a gépesített hadtestek az áttörésbe történő bevetésük után teljes erővel kifejlesztették a támadást, s egy pillanatra sem engedték lélegzethez jutni az ellenséget. Az erős előrevetett osztagok mély csapásokat mértek, de nem vették fel az elhúzódnak ígérkező harcokat az egyes ellenséges csoportokkal.

A harcokcsihadzseregek és az önálló harcokcsihadtestek – szorosan együttműködve a repülővel – lendületes csapásokkal törték át az ellenség arcvonalát, kijutottak közlekedési útvonalaiba, elfoglalták átkelőhelyeit és útsomópontjait, pánikot keltettek és dezorganizálták hadtápját. Azzal, hogy a harcokcsihadcsapatok mélyen behatoltak az ellenség mögöttes területére, lehetetlenné tették a német csapatok számára, hogy használják az előre kiépített védelmi terepszakaszok zömét.”³⁸

Következtetések

Láthatjuk, hogy a Vörös Hadsereg – ugyanúgy, mint a Német Hadsereg – a támadó hadműveletek sikeres megvívását az ellenség harcászati védelmének gyors leküzdése után a páncéloscsapatok mélységbe történő kijuttatásával kívánta elérni, hogy az ellenség csapatcsoportosításainak szárnyába, illetve annak hátába mért csapásokkal azt megsemmisítse, illetve – jelen esetben – az ellenséget megakadályozza a mélységben kialakított védelmi állások elfoglalásában, azokat a harc, a hadművelet sikeres megvívásához fölöslegessé téve.

Itt is a gyorsaság volt a döntő szempont, melyben a harcokcsihadcsapatokat támogatta a többi fegyvernem és szakcsapat a hadműveleti siker kivívása érdekében. Ebben a hadműveletben tisztán kirajzolódik a „Boyd-ciklus” megvalósulása, mely szerint: dönts gyorsabban, mint ahogy az ellenség reagálni képes, és reagálj gyorsabban, mint ahogy az ellenség dönteni képes.

ÖSSZEFOGLALÓ

A reguláris manővererők 20. századi alkalmazási elveinek kialakulásához hosszú út vezetett, mely út során a korszak meghatározó európai hatalmai folyamatosan keresték a lehetőséget annak, hogy hogyan lehetne a másik felet a lehető leggyorsabban és a legkisebb veszteségek árán legyőzni. Láthatjuk, hogy az az egyedülálló lehetőség, az a dominancia, mely az amerikai hadseregnek megadatott, mely meghatározza az amerikai stílusú háborút, ami a tömegre, a tüzérőre, a hatalmas logisztikai utánpótlási lehetőségekre építve képes az ellenséget arcból módszeresen megsemmisíteni, nem igényli a harcászati-hadműveleti meglepetést, illetve gyorsaságot. Ugyanakkor, ha az esélyek és a feltételek körülbelül egyformák, akkor csak az a lehetősége, van a katonai célok sikeres megvalósítására, hogy az ellenségénél gyorsabban kell cselekedni, azaz megragadni a kezdet kezdetén a hadászati, a hadműveleti, a harcászati kezdeményezést, hatásosabban és meglepetésszerűbben alkalmazni a rendelkezésre álló erőket és eszközöket.

A porosz hadügyi reformisták a napóleoni háborúk tapasztalataiból tanulva kialakították azt a sajátos manőverező harcot, mely a technika akkori színvonalának maximális kihasználását ötvözte a „küldetésorientált vezetés” koncepciójával, ami több csatában is sikerre vezette a poroszokat.

Az a manőverező harc azonban, mely a szabad szárnyakon keresztül az ellenség mélységébe végrehajtott gyors manővereken keresztül kívánta az ellenség hadseregét szétverni, az első világháború összefüggő arcvonalain elvérzett, mert a támadó kötelékek szabad szárnyak hiányában nem tudtak szabadon manőverezni, és a mesterséges szárnyak kialakítására tett

³⁸ Zsukov 1976, 331–332.

törekvéseik a védelmi állások megerősödése, a géppuska-, valamint a tüzérségi tűz dominanciája az áttörést a hadművelleti és a hadászati mélységbe lehetetlenné tette.

E pathhelyzet megoldására a francia fél a háború folyamán kialakította a metodikus harc eljárásrendszerét, melytől a helyzet módszeres megoldását várta. Ez a módszer azonban inkább az ellenség felmorzsolására korlátozódhatott, mintsem a gyors döntés kierőszakolására. Ez a fajta módszeres megközelítés rendkívül rugalmatlanná tette a hadvezetést. Annak a félnek, mely helyzetéből kifolyólag nem képes hosszú, felmorzsoló háború megvívására, mindig arra kell törekednie, hogy az ellenség hadseregét a lehető leggyorsabban vert helyzetbe hozza.

A 20. század legjelentősebb katonai teoretikusai az első világháború zsákutcájából a harcokcsik tömeges alkalmazásában látták meg azt a kilépési lehetőséget, mellyel ismét lehetővé vált a napóleoni háborúk időszakát idéző manőverező harc megvívása, valamint az első világháborúban kialakult pathhelyzet feloldása.

A németek második világháború elején végrehajtott támadó műveletei bebizonyították elgondolásuk helyességét, mely a stratégiai meglepést kihasználva az ellenség szabad szárnyain, annak mélységébe gyorsan mozgó páncéloskötelékekkel végrehajtott csapások révén érte el a sikert. A páncéloskötelékek vezetése megkövetelte a kreatív tisztek alkalmazását, akik képzése során alapvető fontosságú volt a „küldetésorientált vezetés” alkalmazása. A páncéloskötelékeket elsőként vetették harcba, mert nem kellett a mélységében kiépített védelem áttörését kieszközölni, illetve a kezdeti csapás növelése érdekében nem kellett nagy erejű tartalékokat létrehozni.

A Szovjetunió elleni háború azonban bebizonyította azt is, hogy egy elhúzódó háborúban, összefüggő frontvonalak mentén, amikor a páncéloskötelékek mélységi csapásaihoz szükséges feltételek nem állnak rendelkezésre, mivel azt az ellenséges védelem felépítése nem teszi lehetővé, akkor a német megoldás a háború gyors megvívására lehetetlenné vált. A Szovjetunió hatalmas kiterjedése, az időelőny birtoklásáért folyó küzdelem a német haderőt kifárasztotta. A német harcászati, hadművelleti és hadászati szintű tartalékok hiánya sok esetben tette lehetetlenné a németek sikerkifejlesztését a mélységbe, valamint a szovjet támadások elhárítását. A gyengébb fél a konvencionális háborúban nem képes az erősebbet kifárasztani, maga fárad ki.

A szovjet megközelítés, mely a második világháború végére kristályosodott ki teljes egészében, ugyanúgy a páncéloscsapatok mélységi manővereire helyezte a hangsúlyt. Mivel a szovjet hadsereg a háború kezdeti időszakában azzal számolt, hogy szabad szárnyak nem lesznek, azokat áttöréssel kell kialakítani, ezért a kezdeti csoportosításait is így alakították ki, ehhez hatalmas tartalékokat hoztak létre harcászati, hadművelleti és hadászati szinten egyaránt. Képesek voltak a harcászati védelem módszeres áttörésére, a kezdeti erő-kifejtés folyamatos fokozására az erő folyamatos harcbevételével, valamint a mélységben páncélosmanőverek végrehajtására.

Miért fontosak ezek a tapasztalatok a mai Magyar Honvédség számára? Úgy gondolom, hogy a régi-új páncélosképeség kialakítása érdekében látnunk kell, hogy Magyarország számára mi a legjobb megoldás a páncéloscsapatok felkészítése és alkalmazása szempontjából. A történelmi példák bizonyítják, hogy a páncéloscsapatok fő feladata, hogy kijussanak az ellenség mélységébe a meglévő vagy áttöréssel kialakított szabad szárnyakon keresztül, majd ott az ellenség szárnyába vagy hátába mért csapásokkal megsemmisítsék azt. Ebbe a megsemmisítésbe beletartozik mind az ellenség harcoló erőinek, mind logisztikai ellátási, mind tűztámogató, valamint vezetési rendszereinek pusztítása is.

Következtetések, javaslatok

- A páncéloskötélékek kiképzésénél a szabad szárnyakon keresztül végrehajtott manőverek végrehajtására koncentráljunk. Az ellenség mélysége a harckocs csapatok igazi vadászterülete.
- A páncélos csapatok alkalmazási elveinél a harckocs csapatok tevékenységét támogassák a fegyvernemek és a szak csapatok, nem pedig a harckocs csapatok támogatassanak más fegyvernemeket és szak csapatokat.
- A harckocs csapatokkal az őket támogató fegyvernemek és szak csapatok legyenek képesek együtt mozogni.
- A harckocs csapatok és az őket támogató fegyvernemek és szak csapatok kiképzését együtt hajtsuk végre.
- A „küldetésorientált vezetés” szemléletében képezzük tisztjeinket, altisztjeinket.
- A páncélos tisztek, -altisztek és -alegységek szakmai felkészítés keretében ismerkedjenek meg a könnyűlövész és a lovas harc eljárásokkal, a mi szempontunkból fontosak a huszár eljárások is.
- Mivel a történelem rengeteg példával szolgál, ezért célszerű lenne a hadtörténelmi példák minél szélesebb körű megismerése, kiképzésbe való beillesztése.

Szakmai körökben sokan azt mondhatják, ismételten, és az ukrán–orosz háború tapasztalataira alapozva, hogy a páncélosok alkalmazásának a drónok által uralt harcmezőn nincs létjogosultsága. Véleményem szerint ez a technológiai fejlődés következménye. Most ezt a háborút valóban uralják, de mi lesz a következővel, vajon azt is uralni fogják? Vagy ismételten lesz olyan páncéloskötélék, amely a drónok uralta harcmezőn képes manőverezni, és kijutni az ellenség mélységébe?

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Beevor, Antony: *The Fall of Berlin, 1945*. Viking, New York, 2002. [https://prussia.online/Data/Book/th/the-fall-of-berlin-1945/Beevor%20A.%20The%20Fall%20of%20Berlin%201945%20\(2002\)%20OCR.pdf](https://prussia.online/Data/Book/th/the-fall-of-berlin-1945/Beevor%20A.%20The%20Fall%20of%20Berlin%201945%20(2002)%20OCR.pdf) (Letöltés időpontja: 2025. 11. 25.)
- Clark, Alan: *Barbarossa: The Russian-German Conflict, 1941–1945*. Perennial, New York, 2002.
- Creveld, Martin von et al.: *Air Power and Maneuver Warfare*. Air University Press, 401 Chennault Circle, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1994.
- Donelli, C. N.: *The Development of Soviet Military Doctrine*. International Defense Review, 1981. 08. <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/Hot%20Spots/Documents/Russia/Russian%20Edition%20-%20August%201982.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 25.)
- Duffy, Christopher: *Red Storm on the Reich: The Soviet March on Germany, 1945*. Routledge, New York, 1991.
- Erickson, John: *The Road to Berlin*. Westview Press, Boulder, 1983.
- <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/SO-18/Kem-Deep-Maneuver.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 25.)
- Konev, Ivan S.: *From the Vistula to the Oder*. Soviet Military Review, 1970. 02.
- Kurov, N.: *The Last Military Campaign in Europe*. Soviet Military Review, 1975. 08.

- Lengyel Ferenc et al.: *Az egyetemes és a magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig*. Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1986.
- Noble, Alastair: "The Phantom Barrier: Ostwallbau 1944–1945," *War in History* 8, no. 4, 2001. <https://www.jstor.org/stable/i26013903> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 25.)
- Roberts, Geoffrey: *Stalin's General: The Life of Georgy Zhukov*. Random House, New York, 2012.
- Shtemenko, S. M.: *How the Last Campaign for Defeating Hitler's Germany Was Planned*. In: Harrison, Richard W. (ed.): *Prelude to Berlin: The Red Army's Offensive Operations in Poland and Eastern Germany, 1945*. Solihull, Helion & Company, 2016.
- Zsukov G. K.: *Emlékek, gondolatok*. Negyedik, átdolgozott kiadás, második kötet. Zrínyi Katonai Kiadó / Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976.

Veress Csongor Balázs

A MIGRÁCIÓ MINT FEGYVER

Egy rendkívül időszerű művet vehet kezébe az olvasó: a 21. század folyamatosan változó biztonsági környezetében a kihívások egyre komplexebbek, nemcsak a harctereken jelentkeznek, hanem a politikai, gazdasági és társadalmi rendszerek destabilizációja útján is.

A szerző részletesen, tudományos alapossággal elemzi ennek egyik különösen hatékony eszközét, a hibrid hadviselés keretében fegyverként alkalmazott tömeges migrációt.

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában
(shop.hmzrinyi.hu) vagy
a kiadó könyv- és térképboltjában
(1024 Budapest, Filler utca 14.)
10% KEDVEZMÉNNYEL vásárolható meg.

2025 | puhatáblás | 248 oldal

3490,-